

- аналіз змісту, цінностей, особливостей світогляду мусульманина як передумову реалізації ним особистісного проекту життя ;
- з'ясування об'єктивних та суб'єктивних чинників формування світогляду особистості мусульманина в сучасному арабському світі.
- аналіз і світоглядної свободи мусульманина у повсякденному вимірі його буття;
- виявлення тенденцій розвитку світоглядної парадигми мусульманина в контексті соціально-культурних змін в сучасному арабському світі.

Отже, підсумовуючи вище викладене зазначимо наступне.

1. Дослідження феномену арабо-мусульманського світогляду особистості в рамках ісламських наук торкаються в основному таких питань як його зв'язок з ісламом, традиційність його складових, специфіка культового обрамлення тощо. В світській науковій традиції дослідження арабо-мусульманського світогляду зосереджено в основному на аналізі арабської філософії як теоретичному рівні арабо-мусульманського світогляду.

2. При поясненні суті арабо-мусульманського світогляду треба, треба відштовхуватись від принципу соціокультурного детермінізму, що дає можливість глибше зрозуміти сутність багатьох аспектів феномену, який вивчається.

3. Соціально-філософський аналіз арабо-мусульманського світогляду передбачає визначення його суті, специфіки та логіки соціокультурної детермінації.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Еремеев Д.Е. Ислам: способ жизни и стиль мышления.-М.:Мысль, 1990.-156 с.
2. Саидбаев Т. Ислам и общество: опыт историко-социологического исследования.-М.:Мысль,1984.- 344 с.
3. Nydell M. Understanding Arabs: a guide for Westerners/ Third Addition.- London: Intercultural Press, Inc.,2002.- 218 с.
4. Эволюция восточных обществ: синтез традиционного и современного.— М.: Главная редакция восточной литературы, 1984.— 581с.
5. Рационалистическая традиция и современность: Ближний и Средний Восток.- М.: Мысль, 1990. - 324 с.
6. Философия и религия зарубежного Востока: XX столетие. - М.: мысль, 1985. - 468 с.
7. Middle East. 4th edition.-London: Lonely planet, 2004. - 816 с.
8. Практична філософія.-2003.-№ 1.- С. 21-28.

К.В. КРИВЕГА

ТУРИЗМ ЯК СКЛАДОВА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНОЇ ЛЮДИНИ

Актуальність цієї проблеми зумовлена причинами декількох типів: по-перше, сучасна людина прагне до найбільш повного виявлення та реалізації своїх можливостей, оскільки прагне “відповідати” сучасному світові у якості “рівноцінного партнера”; по-друге, для сучасної людини проблема реалізації всіх своїх можливостей, в тому рахунку і засобами туризму, пов'язана з досить впливовою суспільною тенденцією сьогодення, зумовленою “потребою самоактуалізації”, що набула статусу соціально цінної потреби в сучасному суспільстві; по-третє, проблема туристичної активності людини постає ключовою у вирішенні багатьох соціально значущих завдань суспільного розвитку. Звернення до проблеми туризму як складової життєдіяльності людини обумовлюється невпинно зростаючим масштабом і різновекторністю туристичної активності сучасної людини, роллю туристичного дозвілля в її життєдіяльності та в пошуках власного сенсу буття. Нагальною потребою сьогодення є аналіз людини саме в повноті всіх її життєвих сил, надій, сподівань, потреб.

Серед українських дослідників, які заклали засади соціального дослідження туризму, варто назвати таких авторів, як: В.К.Федорченко, І.М.Мініч [1], В.І.Цибух [2], В.А.Зінченко [3], О.В.Головащенко [4], Е.В.Слободенюк [5], О.М.Варипаєв [6] та інші. *Метою* написання

цієї статті є поглиблення уявлення про туризм як атрибутивну якість життєдіяльності сучасної людини, як спосіб подолання людиною граничності її повсякденного буття.

Концепт "туризм" має два вектори в семантичному полі - *особистісний* (туристична активність людини) та *інституціональний* (туристична діяльність підприємств, установ, організацій, фірм з організації туристичної активності людини і задоволенню її туристичних потреб). Підґрунтям туристичної активності людини є її потреби розширити за допомогою туризму горизонти повсякденного буття, реалізувати себе як творчу особистість, досягти завдяки цьому вищих щаблів соціально-економічної та духовно-політичної ієрархічної системи суспільства. Прагнення людини до туристичних подорожей обумовлено такими її сутнісними рисами як пізнавальна та творча активність. Туризм сприяє подоланню застарілих світоглядних та життєво-практичних стереотипів, обумовлених повсякденною реальністю та соціальним середовищем життєдіяльності особи.

Повсякденне буття людини з його повторюваністю і щоденною монотонністю життєвих кроків спонукає людини шукати "виходи невдоволення або втоми" від усталених процедур її життя. Бажання отримати нові відчуття, випробувати себе в нових соціальних та природних обставинах, обумовлює туристичну активність особи. Прагнення до туристичних подорожей має на меті отримання нових почуттів, задоволення туристичного інтересу. Останній має на меті отримання безпосередньо самим туристом об'єктивної інформації, певних емоцій (не тільки позитивних, а й за допомогою екстремального туризму - певного рівня негативних), задоволення приватних потреб туриста. Формування туристичних інтересів людини здійснюється як шляхом соціалізації та передачі соціального досвіду попередніх поколінь, так і шляхом набуття власного туристичного досвіду. Туристичний інтерес містить в собі соціально-типове, індивідуальне та специфічне. Інтереси як елемент свідомості відображають внутрішню готовність людини до дій по задоволенню її потреб і досягненню цілей засобами туристичної активності.

Мотиви туристичної активності можуть бути самими різноманітними і залежать від багатьох факторів. Серед них - і вік, і рівень доходів туристів, і національні особливості, і навіть мода. Проте серед всього різноманіття мотивів можна виділити найбільш типові:

- турбота про збереження здоров'я – тури з лікуванням, масажем і іншими процедурами для сімей, інвалідів, тури з оздоровчими видами спорту;

- заняття спортом – тури, що дозволяють займатися в період відпустки такими видами спорту, якими більшість людей не мають можливості займатися регулярно протягом року (гірські лижі, теніс, гольф, планерний спорт, кінний, парусний спорт, серфінг, в'єтнамський серфінг, підводне плавання, і багато що інше);

- вивчення іноземних мов, навчання різним видам спорту, професійні програми навчання (менеджмент, маркетинг, економіка і ін.), повчальні тури по інтересах (кулінарія, екологія, астрономія тощо);

- можливість для самовираження і самоствердження. Ця група включає так звані пригодницькі тури: висококатегорійні туристські походи, кругосвітня подорож на теплоході, африканське сафарі, полювання на верблюдах, підкорення гірських вершин, підводне полювання і різні експедиції.

- можливість зайнятися улюбленою справою (хобі). Для таких людей існують спеціальні тури для автоаматорів, для спортивних уболівальників на спортивні змагання, чемпіонати і олімпіади, для паломників, для колекціонерів, для гурманів тощо;

- вирішення ділових проблем – бізнес, участь у конгресах, виставках тощо;

- розвага і потреба в спілкуванні з іншими людьми. Це в основному подорожі в святкові дні з розважально-пізнавальною програмою;

- задоволення цікавості і підвищення культурного рівня. Ці завдання розв'язуються у всіх названих вище турах, але основну роль вони грають: у пізнавальних турах по знаменитих містах, столицях, історичних і культурних центрах; у театральних турах по знаменитих оперних залах, концертах і балетах; у літературних турах по місцях дії відомих літературних творів тощо.

Мотиваційний комплекс туристичної активності людини містить в собі такі основні вектори: - зміна повсякденних обставин життя, зняття стресу, відпочинок, лікування; - можливість побути трохи в іншій соціальній ролі, в іншому образі життя, витратити вільно гроші, які накопичував довготривалий період, відчутти себе заможною людиною з "вищого суспільства", яка може собі дозволити вишуквані дозвілля та розваги; - вичення та знайомство з новою культурою та способом життя, звичаями та національною кухнею; - зустріч з новими людьми, друзями, родичами, вивчення умов для потенційного бізнесу в цій місцевості; - паломництво; - шоппінг тощо.

До основних детермінант формування туристичної активності людини відносяться: рівень соціально-економічного і політичного розвитку суспільства, рівень розвитку громадянського суспільства і стабільність ринкових відносин, лібералізація політичних режимів і туристичного законодавства, рівень розвитку туристичної індустрії та туристичної інфраструктури.

Туристична активність людини стає невід'ємною складовою її життєдіяльності і обумовлюється цілями, потребами, світоглядними настановами індивіда, а також соціальними нормами та інститутами, що регулюють туристичний простір і господарську діяльність суб'єктів туристичної діяльності. Туристичний простір має своїм призначенням створення суспільно затребуваного туристичного продукту, що задовольняє різноманітні інтереси туристів.

До основних способів пізнання і перетворення світу, що були створені людством протягом всієї історії його існування і до яких відносять: міф, філософію, релігію, мистецтво, науку, реально-практичну діяльність, в останній час приєднався і *туризм, як оригінальний спосіб бачення й розуміння людиною власного буття та шляхів його вдосконалення.*

Сучасний світ характеризується масовим тимчасовим і добровільним переміщенням (входженням, "зануренням") масових людських потоків в інше соціокультурне, природне та географічне середовище з метою досягнення нового духовного горизонту, збагачення внутрішнього духовного світу. Це зумовлено інтенсивним збагаченням спектра вітальних, культурних і духовних потреб сучасної людини, поглибленням багатоаспектної взаємодії соціумів, універсалізацією та глобалізацією системи економічних, політичних, культурних і комунікативних зв'язків, а також розвитком засобів комунікації. Водночас такі масові подорожі людей в інше соціокультурне середовище прискорюють процеси економічної та культурної взаємодії соціумів, інтенсифікують щільність міжкультурної комунікації та спонукають соціально-економічне просування певних регіонів. Людина, що подорожує, має можливість досягти нових світоглядних обріїв, а саме - набути більшої світоглядної свободи і таких її рис як толерантність, глибина та об'єктивність знань про оточуючий світ, соціально-конструктивна спрямованість життєвої стратегії.

Сьогодні світ став відкритим і подорож перестала бути чимось екзотичним. Подорожі стали безпечними, і всі розуміють, що це стало можливим завдяки цивілізаційному процесу. Справжня мета подорожі полягає в зміні самого себе шляхом зіткнення з іншим. Сучасні люди стають на превеликий подив все більш схожими один на одного. Вони живуть в однакових житлах, їдять однакову їжу, носять стандартний одяг. Освіта і робота теж стають однаковими. Де сьогодні ще може зустрітися інший? Саме туризм виступає шляхом до подолання одноманітності повсякденності і способом повернутися до себе і проаналізувати своє життя через порівняння з іншим. Туристична спроможність особи характеризує міру її індивідуальної та соціальної свободи. Тільки вільна людина спроможна здійснювати туристичні подорожі, як реальні, так і віртуальні. Туристична активність особистості сприяє пошуку суб'єктом добра і є спробою уникати зла. Освоюючи інші культури, особа тим самим набуває певної спрямованості в боротьбі проти дезорганізації

Туризм виступає соціальним амортизатором деструктивної активності індивіда, він фіксують факт незадоволеності повсякденними враженнями, бажання індивіда змінити певні засадничі структури свого повсякденного життя. У ліберальній цивілізації такими соціальними амортизаторами є свобода друку, парламент, що включає опозицію, демонстрації, вибори тощо.

Певний стан соціально-економічного розвитку того чи іншого суспільства обумовлює розвиток певних видів туризму. Це змінює, іноді кардинально, повсякденну ходу життя індивіда. Закономірною є тенденція, яка проявляється в зростанні масштабу туристичної активності сучасної людини, посиленні впливу туризму на життєдіяльність індивіда, на реалізацію його творчого потенціалу, на розширення меж індивідуальної свободи, на збільшення кросскультурної складової туристичного досвіду, на зростання його соціальної ефективності, що проявляється в використанні соціальних та індивідуальних засад облаштування в соціокультурних системах, що відвідав індивід під час здійснення туристичних подорожей. Розвиток новітніх технологій зумовив використання сучасною людиною для подолання одноманітності та в зв'язку з відсутністю новизни в повсякденному бутті *віртуальних подорожей* в інші соціокультурні і просторово-часові виміри. Обсяг останніх зростає в зв'язку з такими їх характеристиками як : *доступність* (в тому рахунку і для осіб, що фізично, фінансово або соціально обмежені в здійсненні туристичній активності), *безпечність, інтерактивність, необмеженість вибору дестинації та свобода туристичної творчості* під час здійснення віртуальної подорожі.

Феномен мандрівництва був споконвіч притаманний українській культурі і світоглядним орієнтаціям українців. Поява особистості мандрівника на рівні поширеного явища народного життя українців була обумовлена специфікою осмислення українцем навколишнього простору і системою його життєвих цінностей, що сприяло розвитку туристичної активності, яка стає важливим чинником діалогічного культурного обміну з оточуючим світом. До ХІХ століття просліджуються такі типи мандрівників – каліки-перехожого, "мандрівного ченця", прочан до святих місць та чумаків, що здійснювали обіг деякими товарами (наприклад, сіллю) і виступали попередниками сучасних представників малого бізнесу та ділового туризму. Український філософ-мандрівник ХVІІІ сторіччя Григорій Сковорода зумів зайняти цілісну філософську позицію саме завдяки мандрівництву, яке розмикає обмеженість індивідуального буття і відкриває духовний світ людини осяганням-прозрінням трансцендентного Божества. Його вираз - "жизнь есть путешествие" носить світоглядно-установчий характер для українського етносу.

Образ народного мандрівника, що функціонує в тисячолітньому культурному полі України, стоїть поза будь-якими інституціональними і соціально-ієрархічними рамками, сповідає неортодоксально релігійний світогляд і світорозуміння, і виступає символом свободи і носія мудрості.

Для України, як і для багатьох країн світу, туризм є чинником соціально-економічного підйому, фактором вдосконалення суспільних відносин, становлення неформальних соціальних інститутів, котрі конституюються як суттєві складові громадянського суспільства. Туризм, за умови його належної організації та регулювання, є ефективним соціальним інститутом, який може продуктивно розв'язувати невідкладні економічні та соціальні проблеми сучасного українського суспільства, прискорювати вироблення ним моделей, програм і стратегій глобальної співпраці на світовому туристичному ринку у напрямку досягнення якісно нового рівня суспільного розвитку.

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що розвиток туризму підкреслює "невичерпаність" культурно-історичного та індивідуально-діяльнісного потенціалу людства на початку ХХІ століття. Відповідно до даних Всесвітньої Туристичної Організації, в 2004 році подорожувало 763 млн. чоловік, тоді як в у 2000 році - 668 млн., а в 2020 році передбачається, що ця цифра сягне 1,56 млрд.[7]. Головними чинниками, що визначатимуть зростання туристичної активності людини в найближчий час є:- процеси світової глобалізації і інтеграції, які створюють об'єктивні передумови зростання ділового і освітнього видів туризму, що залучає до своєї орбіти все нові верстви населення; - глобальна інформатизація суспільства, що полегшує і прискорює задоволення різноманітних туристичних потреб індивіда в найкоротший час; - зростання доходів населення промислово розвинених країн в поєднанні з розширенням індустрії розваг і відпочинку, що робить акцент на створенні віяла потреб все більш різноманітних видів соціального спілкування, серед яких туризм не має собі рівних по ступеню різноманітності; - поява нового феномена – «сенсорного голоду»

населення, що посилюється унаслідок швидкої автоматизації і інформатизації робочих процесів, індивідуалізації трудових операцій і стресу, визначуваного зростанням конкуренції, глобальної політичної та соціально-економічної нестабільності. Туризм є унікальним чинником, здатним різноманітиту повсякденне буття людини, зробити його більш осмисленим і духовно багатше.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Федорченко В.К., Мініч І.М. Туристський словник-довідник: Навч. посібник для студентів, аспірантів, викладачів. - К.: Дніпро, 2000. - 155 с.
2. Цибух В. Туризм – зеркало державы: [Интервью с председателем Государственного комитета Украины по туризму] // Зеркало недели. – 1999. – 15 мая. – С. 10.
3. Зінченко В.А. Міжнародний молодіжний туризм в Україні (70-80-ті роки ХХ ст.) / НАН України. Ін-т історії України. — К., 2002. — 58 с
4. Головашенко О.В. Туристична діяльність: людинотворчий вимір // Нова парадигма: Альманах наукових праць. Випуск 20. – Запоріжжя: Видавництво ЗДУ, 2000. – С. 42 – 47.
5. Слободенюк Е.В. До природи туризму як суспільного феномена // Сучасна гуманітарна культура: науково-методологічні засади. Наукове видання. – К.: Вид-во “КІТЕП”, 2000. – С. 11-14.
6. Варипаєв О.М. Мандрівництво у східнослов'янській культурі // Автореф. дис... канд. філос. наук: 09.00.04: Харківський національний університет ім.В.Н.Каразіна. - Харків, 2000. - 20с.
7. World Tourism maintains momentum with 8% growth in first four months of 2005 (<http://www.world-tourism.org/newsroom/Releases/2005/july/barometer.htm>)

Г.Н. КОРНИЕНКО

УБЕЖДЕНИЕ КАК ФОРМА ПРАКТИЧЕСКОГО ОСВОЕНИЯ ДЕЙСТВИТЕЛЬНОСТИ

Исходным и необходимым признаком любого убеждения, независимо от глубины и направленности, в современной науке признается наличие определенных концепций, под которыми имеется в виду совокупность взглядов и представлений об окружающей действительности. В их содержание включены идеи, относящиеся к различным областям жизни: науке и политике, экономике и обычным житейским делам. Возникают они при оценке как единичных событий и фактов, так и сложных социальных либо природных процессов. Глубина определяется достигнутым общим уровнем развития научных знаний в области естествознания, общественных наук, а также культурного развития отдельной личности.

Вместе с тем, заметим, что концепции определяют познавательную сторону - наличие той или иной информации об окружающем мире. Но такая информация не становится убеждением, таковое качество она приобретает лишь тогда, когда "обогащается" эмоционально-волевым отношением личности к заложенному в ней содержанию.

Человек испытывает потребность в осознании действительности, оценке последней под влиянием материальных или духовных факторов и на этой основе проявляет желание, волю, иными словами деятельно-практическое отношение к реализации идеи и вытекающих из нее практических последствий. Идея лишь тогда становится убеждением, если она апробирована опытом, реально проводится в жизнь, проявляясь в действительности.

Целью настоящей статьи, исходя из анализа феномена убеждения, его аспектов, факторов формирования, является идентификация последнего как специфической формы практического освоения действительности.

На формирование убеждений в социальной сфере оказывают влияние различные факторы, где основными являются гносеологический, логический, прагматический. Гносеологический фактор - это объективное, независимое от воли субъекта качество информации, выраженной в концепциях, в одних случаях она может быть истинной,